

Võru vallas Väimela alevikus Pärna tee 7 (kü 91801:005:0054) ja Pärna tee 9 (kü 91801:005:0990)
maaüksuste detailplaneeringu
ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande
AVALIKU ARUTELU
KOOSOLEKU PROTOKOLL

Väimela Bistroom
(Väimela alevik, Võru vald)

30.07.2018

Avalik arutelu algas: 17:00
lõppes: 18:55

Juhatas: Valeria Litvinenko (Võru Vallavalitsus)

Ette kandsid: Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ), Tauri Sokk (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ esindaja),
Urmas Uri (Kobras AS) ja Teele Nigola (Kobras AS)

Protokollis: Noela Kulm (Kobras AS)

Osa võtsid: osavõtjate nimekiri on protokollile lisatud

Päevakord:

- Valeria Litvinenko juhatab koosoleku sisse, tutvustab päevakorda ja osapooli ning palub küsimused esitada pärast ettekannete lõppu. Valeria Litvinenko küsib, kas kõik on nõus, et koosolek lindistatakse. Koosolekul osalejad nõustuvad. Lisaks lepiti kokku, et protokoll riputatakse üles valla kodulehele.
- Tõnu Vetik tutvustab Lõuna-Eesti Talumuna OÜ kuulumist Agron Halduse OÜ kontserni ja viimasega seotud teisi ettevõtteid ja praegust tootmistegevust, sh munade toomist. Tõnu Vetik tutvustab plaani püstitada Väimelasse uus kanalakompleks, et rahuldada Eesti tarbimisvajadust munade osas ja vähendada munade importimist. Tõnu Vetik annab teada, et soovib pakkuda Eesti tarbijale sellist muna, mida ta eelistab ehk seoses puurikanade munade eelistuse ja tarbimismahtude vähenemisega on soov hakata kasvatama just örrekanasid, kes toodavad „nr 2“ mune.
- Tauri Sokk tutvustab poekettide ja tarbija eelistusi munade tarbimise ja sisseostmise osas ning põhjuseid, miks tootmist just selles asukohas kavandatakse
- Urmas Uri ja Teele Nigola tutvustavad detailplaneeringut ja KSH aruannet.
- Detailplaneeringut ja KSH I aruannet puudutavatele küsimustele vastamine.

Inga Raitar: Kui suure osa investeeringust panustate keskkonna kaitsele? Mis garanteerib, et tagate looduskeskkonna kaitse saastumise eest, pidades silmas eelkõige veestiku kaitset? Milline on rahaline garantii keskkonna kaitsele, kus on see kirjas? Planeeringuala asub tundliku veestikuga alal, mis asub Peipsini välja, seega kus on kirjas, et ettevõtte võtab rahalise vastutuse veekeskkonna kaitseks, et ei kaasneks saastet kahele järvele, Peipsi järvele ja Võhandu jõeale?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): oleme sõitnud palju Euroopas ringi – Hollandis, Saksamaal, kus puurikanade mune enam ei toodeta ja valinud parima võimalik tehnika kogu tootmisprotsessile, sh sõnniku käitlemisele ja vee käitlemisele. Teeme enda poolt kõik, et keskkonnaalaseid mõjusid vähendada. Sel põhjusel oleme teinud ka mõjude hindamise, et välja selgitada optimaalseim lahendus, mis tagaks looduskeskkonna kaitse.

Inga Raitar: Mida tähendab, et teete enda poolt kõik? Mida see „kõik“ tähendab? Täpsustage, mis on see vahend, mis takistab saastekoormuse tungimist vette ja sellega ümberkaudse vesikonna reostumist, mis ulatub kuni Peipsi järveni välja?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Mis puudutab veekeskkonnale avalduvat riski, siis vesi ei satu põhjavette, sest reovesi ei satu väljaspoole torusid. Vesi juhatakse võimaluse korral reoveepuhastisse ja sealt pärast puhastamist loodusesse. Kui vett ei saa puhastada sellisele tasemele, mida nõuavad normid, siis seda loodusesse ka juhtida ei saa. Varasemalt ladustati sõnnik lahtiselt tootmisterritooriumile, mille jäänukid on ka praegu kohapeal olemas. Uue kanalakompleksi rajamisel sõnniku ladustamist territooriumile ei tule. Sõnnik kogutakse kinnistesse konteineritesse ja viiakse selle täitumisel, üle päeva,

territooriumilt minema, suure tõenäosusega biogaasijaama. See selgub töö käigus, millisesse biogaasijaama sõnnikut vedama hakatakse. Oleneb, kes pakub paremaid tingimusi. Ette lepingut sõlmida ei ole võimalik.

Inga Raitar: Milleks on ette nähtud siis see 16 000 m³ suurune sõnnikuhooldla?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Selle rajamise vajadus tuleneb seadusandlusest, aga seda kasutab ettevõtte ainult avariilistes olukordades.

Noeela Kulm (Kobras AS): Teen ettepaneku, et kõigepealt tutvustaksime planeeringu ja KSH-d ja siis esitaksime planeeringut puudutavaid küsimusi ja vastaksime neile.

Tauri Sokk (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ esindaja) tutvustab poekettide ja tarbija eelistusi munade tarbimise ja sisseostmise osas ja kavandatava kompleksi eesmärki hakata tootma just selliseid mune, mille sisseostmise ja tarbimise osakaal on jätkuva trendina tõusmas. Tauri Sokk ütleb, et uue kanalakompleksi asukoha valikul on suuresti määravaks olnud ajaloolised põhjused, kuna tinglikult eile peeti antud kohas sigu ja lehmi. Tauri Sokk annab teada, et planeerime kanalad, mis vastab kõigile Euroopa Liidu nõuetele, võttes seejuures aluseks spetsialistide poolt koostatud hinnangud. Investeeringud keskkonnale määratlevad ära mõjude hindamise järeldused ja vajalikud rakendatavad meetmed, mis on välja toodud. Tauri Sokk nendib, et antud asukohas on ajalooliselt toimunud tootmine, kuid need mõjutused, mis varasemalt avaldusid keskkonnale, olid oluliselt suuremad kui planeeritava kanalakompleksist lähtuvad. Tauri Sokk toob välja, et eesmärgiks on toota eestimaist muna ja vähendada importi ning ühtlasi arvestada kohaliku kogukonnaga, nende muredega ning kõigi ettepanekud on igati oodatud.

Liis Toots: ütlesite, et tulevad vabapidamiskanad, „õnnelikud kanad“? Siia tulevad õrrekanad, mitte „õnnelikud kanad“, mis on eksitav mõiste.

Tauri Sokk (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ esindaja): numeratsioon, mis on ka tänases Postimehes toodud, on järgmine: „0“ on mahepidamisel kanad, „1“ on vabapidamiskanad, kes saavad ka õues käia, nr „2“ on õrrekanad, kes tulevad ka Väimelasse ja „3“ on puurkanad ehk kõige. Levinud Eestimaal.

Inga Raitar: Aga te kasutasite valet väljendit „õnnelik kana“, mis on eksitav termin antud juhul. Ütlesite, et oleks võimalikult odav kaup. Miks kogu maailm toodab tekstiili Bangladeshis, mitte nt Euroopas, soovides ka, et oleks võimalikult odav kaup. Kas ei ole põhjus selles samas keskkonnasäästlikkuses. Ütlete, et olete Eesti ettevõtja, aga ütlete, ei võta vastutust selle haisu eest, viitate kogu aeg nendele, kes peaksid seda planeerima. Kui see hais siiski tuleb, kas te panete mõlemad hr Vetikuga käe alla ja ütlete, et haiseb - ehitame ümber või viime tootmise mujale või siis viitate ka nendele planeeringute tegijale?

Tauri Sokk (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ esindaja): Bangladeshis ja tekstiili osas mul pädevus puudub, selles osas jään vastuse võlgu. Küsimus on seal odavas tööjõus. Siin saab kohalik kogukond 10-15 töökohta. Iga tootmine mõjutab oma spetsiifikaga keskkonda, kanala, sigala jne. Küsimus on selles, kuidas parima võimaliku tehnoloogiaga seda mõjutust minimeerida määral, et see oleks kohalikele kogukonnale vastuvõetav. Kui võrrelda sellega, mis oli eilne päev siin ja mis on kavandatud tulevikus, siis võin panna käe südamele ja öelda, et see avalduv mõju ei ole kindlasti selline, mis oli eelnevatel aastatel.

Inga Raitar: Üksnes väide, et Väimela on olnud tööstuspiirkond, räägib selles, et kas Väimela farmid ehitati Eesti iseseisvuse ajal ehk siis, kui inimesed said valida keskkonda, mille sees nad elavad, kaasa arvatud lõhn. Ei saanud, tegu oli teise riigikorraga. Kogu suurfarmistamine, millele viitate, on tegelikult eelmise võimu sundkorras tehtud. Siis ei arvestatud asulate hügieeniga. Praegu, kui on võimalus kogukonnale kaasa rääkida, peab arvestama, et heakorrastatud asula ei ole sundkolhoos, kuhu saab ehitada ainult sellepärast, et kunagi on siin kolhoos olnud.

Arvi Sulg: ütlesite, et arvestate Keskkonnaameti ettepanekuga mõjuala suurendamise osas, aga te ei ole seda teinud.

Tauri Sokk (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ esindaja): Täna küsimuse eest, sellesama küsimuse saate pärast esitada planeeringu ja keskkonnamõju hindamise koostajale.

Jaan Haga: 80-ndate algul tegin ettepaneku, et peaks sõnnikuga normaalsemalt ringi käima ja siis mulle öeldi, et kas sa liha ja piima tahad? Ma tookord tahtsin. Nüüd on siia plaanis tuua 360 000 kana ehk pool kogu Eesti praegusest kanade hulgast. Mis teie arvates on kanade vabapidamine?

Tauri Sokk (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ esindaja): Saame sellele vastuse järgmise ettekande käigus.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Kas Peri kandis on peale teie, suurte tootjate, veel konkurente, kes tegelevad põllumajandusega? Kas seal metsade all on teie lägahunnikud, mis seal 2 km ulatuses sellist haisu levitavad ja millega Keskkonnaamet peab hakkama tegelema? Need hunnikud ei ole kaetud nõuetekohaselt, läga ja sõnnik on maapinnal ja valgub pinnasesse.

Tauri Sock (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ esindaja): Kui viitate sellele hunnikule, siis palun täpsustage, mis kinnistul see on. Ma ei näe põhjust, et peaksime seda praegu selle arutelu käigus arutama. See on kindlasti pärast küsimus meile.

Indrek Abel: Mainisite eelmist sigalat ja karjalauta. Kui need rajati, siis rajati siia ka kortermajad. Rahvale hakati jagama kortereid. Teie pakute 10 inimesele töökohta. Kas pakute ka sellele 10 inimesele korterit? Mis tulu Väimela rahvas sellest saab? Minu vanemad töötasid mõlemad siin karjalaudas. Ema tuli õhtul koku, tõi 3 liitrit piima. Mis konkreetset tulu mina sellest saan. Ma ei tööta Võru vallas, maksud maksan Võru valda. Mul tulevad Tallinna sõbrad külla, aga istuda väljas ei saa, sest haiseb. Minu kinnisvara asub linnulennult ca 1 km kaugusel. Istume sõpradega haisu sees. Mis tulu ma saan sellest. Loo teie töökohta 10 inimesele, aga kannatajais on tuhandeid. Ma ei näe siin saalis inimesi, kes olid väga selle poolt, kes pooldavad põhjendust, et vanasti oli sigala või lehmalaud siin. Miks nemad siin praegu ei esine?

Jaan Haga: Mida meie kogukond teie, ettevõtjate käest, saab? Milliseid hüvesid?

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Üks piirkond saab korda. Kas uutele töötajatele kohe kortereid hakatakse jagama, seda ma kinnitada ei saa. Töölepingud ja tingimused on kindlasti võimalik läbi rääkida.

Inga Raitar: Kas äriregistri andmetel vastab tõele, et kuigi hr Vetik on nõ puhta paberiga, aga teie partner, kes toodab Peril mune, tema 3 ettevõtet on äriregistri järgi võlglast? Samal ajal leitakse Peri ümbrusest laga, siis kas siin tehakse siis kombinat, mis katab teise mehe võlad, paneb eduka mehe raha edukalt teenima, aga kui hunnikud tulevad siis näidake kinnistut, hakake taga otsima. Kuidas saab keskkonnale panustada, kui ettevõtte on ühes kohas võlgades ja ühes kohas juba reostab?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Ei oska öelda, kes täpsemalt võlgu on. Lõuna-Eesti Talumuna OÜ-l minu teada võlgnevusi ei ole.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Kas olete kogu panuse pannud Väimelasse või otsinud ka teisi kohti Eestimaal, kuhu farmikompleksi rajada?

Tauri Sock (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ esindaja): Oleme leidnud, et antud asukoht on kõige sobilikum. Kinnistu juht- ja sihtotstarve ei ole praegu ja eelnevalt olnud elamumaa, vaid tootmismaa. Sellest tulenevalt on kavandatav tootmine antud asukohas mõistlik.

Urmas Uri (Kobras AS) ja Teele Nigola (Kobras AS) tutvustavad detailplaneeringuga kavandatavat lahendust ja KSH aruannet. Urmas Uri toob välja, et meie senine menetlusprotsess on kooskõlas kõikide õigusaktidega ning toob välja, kellega oleme planeeringu koostamise vältel kohtunud ja koostööd teinud. Teele Nigola toob ettekande alguses välja, et detailplaneeringuga kavandatav tegevus on kooskõlas kõikide antud piirkonda puudutavate arengudokumentidega, sh Võru maakonnaplaneeringuga ja Võru valla üldplaneeringuga, kus on öeldud, et ettevõtlustegevuseks võetakse esmaeelistusena kasutusse olemasolevad alad (nt tühjaks jäänud laudakompleksid jmt alad). Urmas Uri tutvustab avaliku väljapaneku käigus saadetud kirjalikke küsimusi ja annab vastused neile. Kirjalikud vastused saadetakse 30 päeva jooksul kirja saatnutele.

Jaan Haga: Kas on arvestatud elektrikatkestustega seotud avariiolekordadega? Mis saab siis, kui elekter läheb ära?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Selleks puhuks on elektrigeneraator. Selleks ei pea olema ekstreemseid olukordi, see peab igal juhul olemas olema.

Jaan Haga: Mis päikesepark seal tee ääres nurga peal on?

Urmas Uri (Kobras AS): See ei kuulu neile, aga arutatakse võimalusi toodetava elektrienergia kasutamiseks, mis teeks võib-olla tootmise odavamaks.

Indrek Abel: Ütlesite, et olete rääkinud Võrumaa Kutsehariduskeskuse direktoriga ja et tema on kavandatava kanalakompleksiga nõus. Mina ei pea korrektseks, et Võrumaa Kutsehariduskeskuse juht,

kes on peatselt ametist lahkuv, et tema on nõus. Kas noored, kes seal õpivad, on nõus, et klassiruum õhutatakse kanalast tuleva haisuga? Kas nad on nõus haisu sees õppetööd jätkama?

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Ei.

Urmas Uri (Kobras AS): Oleme olnud avatud probleemide ärakuulamiseks ja arutamiseks kogu protsessi vältel. Kõigil on olnud võimalus meiega rääkida.

Indrek Abel: Facebookis on võrukate grupp „Märgatud Väimelas“, miks te seal ei ole sõna võtnud? Miks meie pidime algatama selle?

Urmas Uri (Kobras AS): Sain sellest grupist teada alles nädalavahetusel. Tegelesin millegi muuga nädalavahetusel

Indrek Abel: Mina ka

Rauameister AS esindaja: Käisite tõepoolest meiega rääkimas, aga siis oli jutt 60 000 linnust või enamast? Mis tähendab enamast? Enam tähendab, et 60 000 või 65 000 või 68 000 või max 1000 000. Nüüd räägime juba 360 000 linnust. Miks see varjul oli, miks alguses ei räägitud tegelikust planeeritavast mahust? Kes garanteerib, et meie keevitajad ei hakka ammoniaki sisse hingama? Mida ütleb tööttervisekaitse? Asume täpselt kavandatava kompleksi vastas. Rääkimine oli 1,5 aastat tagasi ja palju väiksematest kogustest.

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Käisime rääkimas tõepoolest 1,5 aastat tagasi ja ei rääkinud 60 000 kanast. Tol hetkel rääkisime 280 000.

Valeria Litvinenko (Võru Vallavalitsus): Valla korraldus on olemas ja seal on kirjas, et enam kui 60 000. Alates 60 000 linnust on tegu olulise keskkonnamõjuga tegevusega ja seega on keskkonnamõju hindamine kohustuslik, sealt tuleb see number 60 000. Arendaja pidi lähtuma seaduse nõudmisest.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Aga miks vald ei kirjutanud siis lähteseisukohtadesse 260 000?

Valeria Litvinenko (Võru Vallavalitsus): Me ei teadnud tol hetkel, palju sinna kanu tuleb. Teadsime, et üle 60 000 kana. Nii arendaja kui planeeringu koostaja on nendest numbritest lähtunud ja nõudmistest, mis seaduses kirjutatud.

Rauameister AS esindaja: Valla poolt ei ole hea see korraldus. Lootsime koolile, et kui lapsi ei häiri, siis ei hakka see täiskasvanuid ka häirima.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Teie olete meie poolt valitud täitevorgan ja peate igal sammul kaitsma meie – elanikkonna huve, mitte kapitalistide huve. Saan aru, et tuleb mingi tasakaal leida meie ja ettevõtjate vahel, aga peate kaitsma elanike huve siiski.

Valeria Litvinenko (Võru Vallavalitsus): Õige märkus, tänan teid.

Tuulealuse talu esindaja: kui meiega esmalt räägiti, siis räägiti tõepoolest 60 000 st linnust ja räägiti ka sellest, et hakatakse tegutsema samades hoonetes. Nüüd on jutt juba sellest, et olemasolevad hooned lammutatakse ära ja ehitatakse uued.

Eve Turvas (Piirisaare talu esindaja): ütlesite, et kui lõhnahäiringu leevendamiseks kasutada sellist tehnoloogiat, nagu Euroopas on kasutatud, siis oleks see ebamõistlikult kallis ja sellel investearingul ei ole mõtet sellisel juhul ja et sõnnik kuivatatakse kohapeal ära ja viiakse kohe minema.

Urmas Uri (Kobras AS): Nii hakkabki toimuma.

Eve Turvas (Piirisaare talu esindaja): Kui küsisime, kuidas Väimela sellesse hakkab suhtuma, siis ütlesite, et Väimela suunas tuuled ei lähe ja see on väike tegevus, et küsida ei ole vajagi. See on ju vastuoluline täna päeval. Küsisime surnud lindude kohta, aga vastust ei saanud. Jätsite mulje, et uurite ja vaatate. Rohkem te meiega ühendust ei ole võtnud. Täna on olukord hoopis teine. Ehk kommenteerite seda?

Urmas Uri (Kobras AS): Sõnnikuga on täpselt nii, nagu te ütlesite. Sõnnikuhoidla rajatakse üksnes avariilisteks juhtudeks, selle rajamise näeb ette seadusandlus. Sõnnik kuivatatakse ja viiakse kohe ära. Peale seda minule teadaolevalt pidi teil toimuma teine kohtumine arendajaga?

Eve Turvas (Piirisaare talu esindaja): Ei ole toimunud

Urmas Uri (Kobras AS): Ma ei mäleta täpselt, milline oli lindude arv tol ajal, kui teiega rääkisime, kuna erineval ajal on arendaja poolt soovitud olnud erinev arv linde.

Tanel Linnus (Võrumaa Kutsehariduskeskuse esindaja): Kokkusaamisel esitati samad andmed, mis teistelegi. Meie arusaamine on väga lihte. Tootmist peab arendama, see on selge. Teine asi on selles, kes on ümber loodava kompleksi. Ümber on Võrumaa Kutsehariduskeskus Kompetentsikeskuse näol ja teiselt poolt 400 õpilasega Kutsehariduskeskuse Tehnomaja, kus õpilased viibivad kohapeal hommikul kaheksast õhtul kella kümneni. Teiepoolest jutust jäi mulje, et kanalakompleks jääb kaugemale. Nüüd asub aga täpselt vastas, 40-50 m kaugusele. Kuidas tagatakse, et saab aknaid lahti hoida? Küsisin nõu Eesti Maaülikooli teadlastelt, kas see on üldse võimalik. EMÜ teadlaste hinnangul see võimalik ei ole, siis peavad olema hiidinvesteeringud sellesse tehnoloogiasse. Kas olete valmis, et 400 õpilast teevad protesti, et nad ei saa õppida, kuna hais käib üle pea.

Noeela Kulm (Kobras AS): Selleks me tellisimegi ammoniaagiheite ja lõhna modelleerimise Eesti Keskkonnauuringute Keskuselt. Üle tee jääb aastakeskmise ammoniaagi kontsentratsioon väiksemaks sellest kontsentratsioonist, millest inimnina üldse ammoniaagi lõhna tundma hakkab. Lõhnale on kehtestatud häiringutase, mis on 15 % lõhnatundidest aastas ja väljaspool tootmisterritooriumi seda ei ületata ehk teisisõnu – olulist keskkonnahäiringut ei ole ette näha.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Teie sõna selle peale?

Inga Raitar: Aga kui on 360 000 kana, keda õhutatakse iga päev? Kes paneb käe alla ja ütleb, et need õpilased ei saa ammoniaagimürgitust?

Tiiu Ritari: Kes vastab minu esitatud kirjalikele seisukohtadele-vastuväidetele? Ei saanud ühelegi oma seisukohale-vastuväitele siin vastust. Ootan neid vastuseid. Küsimus Kobrasele - mis on teie lähteülesanne Keskkonnauuringute Keskusele ja nende vastused? Palun vastata, kuidas tekkis tuultekoridor sinna Mõrgi metsa, samas, kui Keskkonnaamet soovitas teil mõju hindamise ala käsitleda ringikujulisena?

Urmas Uri (Kobras AS): See määratlemine on teisest põhimõttest lähtuv, aga see lisatakse keskkonnamõju hindamise aruandele. Lisame Keskkonnauuringute Keskuse aruande KSH aruandele. Hetkel on esitatud mõjude hindamise aruandes selle kokkuvõtlik osa järeldustega.

Jaan Haga: Üks osa on teooria, teine asi on praktika. Teoreetiliselt on õigus, aga praktiliselt puhub tuul niimoodi, et tuul puhub Parksepale, on Parksepa tuntav. Tootmist on vaja, aga mitte nõukogudelikult iga hinna eest.

Ilmar Kesselmann: Elanud Väimelas 23 aastat. Esimestel aastatel, kui siia elama tulin, siis vahepeal oli ikka haisu tunda. Miks ma peaksin Väimela inimesena rahulikult laskma teil sellise kolosseumi sinna põllu peale ehitada? Ei ole kuulnud teie suust, et 100% on välistatud õhu sattumine, mis inimestele võib kahjulikku mõju avaldada? See hais võib minna ka Parksepa peale. Sinna on ainult kaks kilomeetrit maad linnulennult. Kui 100% garantiid ei tule, siis mina olles volikogu liige, olen sellise ehituse vastu.

Valeria Litvinenko (Võru Vallavalitsus): 100% on kindel ainult kaks asja: surm ja maksud. Siin ei ole võimalik 100% garantiid anda.

Kaie Pensa: Noorpere, äsja otsin korteri. Olen häiritud, kui minu elukeskkonda peaks ilmuma selline suur haisev tootmine. Ei näe põhjust, miks sellist tootmist ei võiks rajada natuke rohkem väljapoole asulat.

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Väljapoole ehitamine on seotud majanduslike kaalutlustega. Ehitamiseks kuhugi metsa sisse, tuleb rajada kulukaid infrastruktuure – teed, elektriliinid jm. Teisest küljest, Väimelas on ajalooliselt olnud sellise iseloomuga tootmine.

Noeela Kulm (Kobras AS): Sellele tootmisele väljastatakse keskkonnakompleksluba, kuhu saab sätestada tingimused, et tuleb läbi viia lõhna ja ammoniaagiheite reaalsed mõõtmised. Tegelikult on see ju arendaja

risk, et kui piirnorme ületatakse, siis on kaks võimalust – kas võtta vajalikud leevendusmeetmed, et normide piiresse jääda või siis tootmine üldse kinni panna.

Ülo Hajjend: Räägite, et teil on infrastruktuur paigas, aga sademevee juhite naaberkinnistule, teisele detailplaneeringualale. Miks te omal territooriumil sademevett ära ei lahenda? Pole ühtegi puhastit vahele planeeritud. Pesuvesi juhite mahutitesse ja võimaluse korral laotate ümbruskaudsetele põldudele. Kuhu te laotate selle? On see mõeldav? See hakkab samamoodi haisema. Olemasolevate puurkaevude baasil ei suuda ära lahendada veevarustust. Tehnika puurkaev on mõeldud teise detailplaneeringu jaoks, mis piirneb teie detailplaneeringualaga. Sinna teisele planeeringualale on ka planeeritud tööstusettevõtte ja te ei arvesta ka selle mõjuga. Mõju peaks arvestama komplekselt. Sinna tulevad samamoodi metallitööstusettevõtted ja muud sarnased, millel on ka oma mõju keskkonnale. Pesuvett ei võta olmekanaliseerimise vastu. Seega võiks ehitada selle tootmiskompleksi mujale, infrastruktuur ei ole enam põhjus, miks seda siia kavandada. Teine asi – kinnistu omanikul on kohustus hoida oma territoorium korras. Kui hooned hakkavad lagunema, esitab vald talle määruse, et likvideerib lagunevad hooned.

Urmas Uri (Kobras AS): Meie detailplaneeringualale on planeeritud uus puurkaev, sellest oli juttu.

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Pesuvee, mis kogutakse mahutitesse, saame viia oma grupi teiste ettevõtete põldudele. Näiteks Perile ja oma maadele. Kui muud lahendust ei ole, siis tuleb see niiviisi lahendada.

Inga Raitar: Ütlete, et kõrgetasemelisi keskkonnanõudeid arvestav. Ei tulnud vastustest välja. Kus need kõrgetasemelised keskkonnanõuded on, kus on kõrgetasemelised ja keskkonnasäästlikud tehnoloogiad, mida kavatakse rakendada, millele on viidatud ka Võrumaa maakonnaplaneeringus?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Siia ei ole planeeritud sõnnikuhooldlat, mis on suur ammoniaagi ja lõhna allikas. Varusõnnikuhooldla rajamise nõue tuleneb otse seadusandlusest, see ei jää tavaolukorras kasutusse. Sõnnik viiakse territooriumilt ära. Me hea meelega ei teeks seda varusõnnikuhooldlat, aga sellest ei pääse. Mis puutub haisu, siis peame lähtuma Eesti Vabariigi seadusandlusest. Sellepärast me keskkonnamõju hindamist ka teeme, sellepärast ongi ettevõtte palgatud, kes seda teha oskab ja kellega koostöös ongi leitud lahendus, et lõhna osas seadusandlusega kehtestatud normide piiresse jääda, et jääda allapoole lõhna häiringutaset.

Inga Raitar: Nagu mainitud sai, siis on see väga suur investeering. Teie partneri kolmel ettevõttel on olnud viimasel ajal maksehäireid ja inimesi on nendes ettevõtetes vallandatud või on nad lahkunud, miks te ei laienda juba olemasolevat tootmist Peril? Miks te tahate Väimelasse uut kompleksi rajada, kui te ütlete, et „sita“ viite ikkagi Peri õuele? Kas keskkonna kõrgetasemelisus jõuab meieni või katate lihtsalt nende võlglaste makseauke?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Maksudega ei ole see arendus kuidagi seotud. Seda ei saa päris niimoodi teha, et laiendame olemasolevat ettevõtet.

Urmas Uri (Kobras AS): uued ja keskkonnasäästlik ja inimeste huve arvestavad tehnoloogiad on käsitletud kõik KSH aruandes. Kõige olulisem on see, et sõnnik kuivatatakse ja viiakse tootmisterritooriumilt minema. Örral pidamine on samuti uus tehnoloogia, mida Eestis nii ulatuslikult praktiseeritud ei ole.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Me siis oleme katsejänesed teie jaoks?

Urmas Uri (Kobras AS): Ei ole. Need on keskkonnasõbralikud tehnoloogiad, mida on kasutama hakatud viimasel ajal Euroopas.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Pesuvee koostist te ei tea? Analoogsed kanalad on ju olemas, vaadake ja uurige sealt.

Urmas Uri (Kobras AS): Jah, sellega tegeletakse kindlasti, sest ei saa ju puhastusprotsessi projekteerida ilma täpsemat teavet omamata. Pesuvee puhastamise osas ei ole lõplikku selgust täna.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Teil ei ole isegi Väimela Veevärgist uuritud, kas saate ühiskanalisatsiooni pesuvee juhtida või mitte.

Noeela Kulm (Kobras AS): oleme küsinud Võru valla Veevärgist liitumise tingimusi ja meile vastati, et oleneb, mida kanaliseeritakse, et sellest lähtuvalt saavad häälestada reoveepuhastussüsteemi. Kuna me

ei oska täna konkreetset koostist öelda, siis ei ole ka lõplikke lahendusi selles osas, on reaalsed alternatiivid.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Aga mahtu oskate ikka öelda?

Urmas Uri (Kobras AS): Ei oska, aga täpsustame.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Alguses rääkisite 60 000 kanast, täna on 360 000 kana, varsti on võibolla juba 500 000 kana.

Noela Kulm (Kobras AS): see 60 000 kana on tulenevalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohaselt olulise keskkonnamõju hindamise künnis, millest alates on mõjude hindamise läbiviimine kohustuslik. Tegime mõjude hindamise käigus ka lõhna modelleerimise 51500 kanale ja tulemused näitasid, et lõhna häiringutase on ka sellise kanade arvu juures väljaspool tootmisterritooriumi ületatud, kui sõnnik ladustatakse sõnnikuhoidlasse. Et selles mõttes ei ole märkimisväärselt vahet, kas on 50 000 või 360 000 kana. Praegusel juhul saame öelda, et oluliseks leevendusabinõuks on see, et tekkiv sõnnik kuivatakse võimalikult kiiresti ja see viiakse ära.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Paberil on see nii, aga kas ka praktiliselt?

Noela Kulm (Kobras AS): Tegevusele väljastatakse kompleksluba ja sinna kirjutatud tingimusi tuleb täita, see on käitajale kohustuslik ning järelevalvet loas sätestatud tingimuste täitmise üle teostab Keskkonnainspeksioon.

Inga Raitar: Eesti Vabariigi keskkonnaseaduse üldosa väidab, et heaolu mõiste sõltub konkreetse ühiskonna arengutasemest ja võimalustest, vastavalt muutub ka arusaam sellest, millised heaoluvajadused kaitset väärivad. Räägime praegu kogukonna heaolust. Seega tuleb need mõisted sisustada seaduse rakendajal igal üksikjuhul. Seda heaolu olete te kohustatud tagama. keskkonnaseaduse üldosa seaduse § 23 tähendab, et selle õiguse tagamiseks peab isikut kaitsma ka mõjutuste eest, mis on küll häirivad, kuid ei pruugi tingimata kaasa tuua otsest tervisekahjustust (nt ebameeldiv lõhn, müra jms). Kust te võtate, et selle konkreetse ühiskonna arengutase ja heaolu saab kaitstud, kui teil ei ole praegu teadmisi selle kohta, mis on keskkonnasäästlik tehnoloogia?

Noela Kulm (Kobras AS): Meil on käsitletud KSH aruandes ka kavandatava tegevuse vastavus parimale võimalikule tehnikale punkt-punkti haaval.

Inga Raitar: Kas see meile ka on parim ehk siis kas see on parim ka sellele ühiskonnale, kelle arengutase ja võimalused on siin juba hoopis teised? Parim võimalik ei ole hoida aknaid kinni.

Urmas Uri (Kobras AS): Protestimise koht, kus te peaksite näitama üles suurt aktiivsust, on see dokument (viitab ettekande slaidil üldplaneeringu maakasutuse joonisele). Miks te lubate siis selliseid asju? Me peame tegelema ainult parima võimaliku tehnoloogiaga.

Inga Raitar: Kus see parim võimalik tehnoloogia siis ikkagi on? Palun vastake konkreetsetl.

Urmas Uri (Kobras AS): Kui me teaksime konkreetsetl nende seadmete nimesid, mida hakatakse kasutama, siis ütleksime teile.

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Sellises mastaabis ei ole õrrekanalat Eestis varem tehtud. Ei ole ka Lätis ega Leedus. Tööstuslikult on sellised esimesed tehtud Lääne-Euroopas – Hollandis, Saksamaal, samuti Skandinaavias.

Inga Raitar: Miks neid andmeid ei ole siis?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Me ei tee projekti, detailplaneeringu eesmärk on tutvustada, mis mastaabis asja tehakse, milline hoonestusõigus seatakse. Me ei ole oma arengus jõudnud veel niikaugele, et erilahendused oleksid valmis. Me muidugi teame, mis tüüpi seadmed sisse tulevad, milline sisseaseade tuleb. Teame, kuidas liigub sõnnik, kuidas liiguvad munad. Eriosade projekte meil selles staadiumis veel tehtud ei ole.

Inga Raitar: Aga see on ju esmane, mida te siin vajate. See on ju see, kust tuleb teie kasum. Kui Selver ei võta enam sisse „nr 3“ muna, tahate teie olla esimesed ja toota „nr 2“ mune. Ärimehena olete geenius,

seda on ka Äripäev öelnud. Aga seesama, mida oleksite siin praegu pidanud uurima ja mis huvitab kohalikku kogukonda, on just see, mida ma praegu tsiteerisin. Nende ühiskonna arengutase ja võimalused ei tohi kannatada. Kui te ei ole uurinud, millised on „nr 2“ munade tootmise puhul keskkonnamõjud, siis te ei kaitse ju hetkel mitte midagi.

Valter Ritari: Baltikumis on ainukene mune tootev ettevõtte Kekava väitnud, et nemad ei kasuta antibiootikume. Palun öelge, kas teie olete antibiootikumide kasutajad? Kui vastus on „ja“, siis koos sattuvad antibiootikumide jäägid väljaheidetega põllule ja jõuavad sealt põhjavette. Kas kavatsete antibiootikume kasutada või ei?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Siin on ainult üks selge vastus – ei. Me ei kavatse Väimelas kavandatavas munakanafarmis hakata kasutama antibiootikume. Eesti munakanatootjad ei kasuta munakanafarmides antibiootikume, ei ole kasutanud aastakümneid ja ei kasuta ka edaspidi.

Valter Ritari: Olete te kindlad? Äripäeva andmetel on Kekava ainukene ettevõtte, kes ei kasuta antibiootikume ja teie ütlete, et mitte keegi ei kasuta?

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Äkki on tegemist linnuliha farmiga? Broilerite kohta ei oska ma öelda, aga munakanafarmide kohta oskan küll öelda, et ei kasutata.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Peri kanafarm kasutab, kasutati neli aastat tagasi.

Tõnu Vetik (Lõuna-Eesti Talumuna OÜ): Farmi juhataja ütleb, et ei ole võimalik.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Ma ei saanud vastust, et mis selle projekti mõistes on vabapidamine? Lugesin teie aruannet põhjalikult. Seal on kirjutatud, et kanasõnnik kuivatatakse 45% kuivainesisalduseni. Niiskuse, mis kuivatamise käigus eraldub, ei saa ju eralduda mujale kui õhku. Kui on selline kuumaperiood nagu praegu ja kui siis hakkab tulema vihma, siis teatud perioodil sajab taevast alla virtsa. Mul oleks kolm ettepanekut. Esimene on selline, et detailplaneering sellisel kujul lõpetada. Teine ettepanek: kui see ei ole võimalik, siis kuna ei ole arvestatud Keskkonnaameti ettepanekut teha mõju hindamise ala ringikujuliseks, siis tuleb valida teine menetleja, kes seda arvestab. Kolmandaks: kui vallavalitsus ei asu rahva poole, siis algatada petitsioon vallavalitsuse tagasikutsumiseks.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Miks on käsitlemata terviseriskid seoses haigustega, mis võivad lindudelt inimestele üle kanduda, arvestades, et tegevus hakkab toimuma õppehoone ja aleviku vahetus läheduses? Leevendusmeetmete väljatöötamata jätmine kujutab endast olulist menetlusviga. Leevendusmeetmetena on aruandes toodud müra ja lõhna mõõtmine. Need ei ole aktsepteeritavad meetmed. Mõõtmine ei muuda haisu ega müra vähemaks.

Noeela Kulm (Kobras AS): Mõõtmine annab põhjuse vajalike leevendusmeetmete väljatöötamiseks ja rakendamiseks, annab aluse meetmete rakendamist nõuda, et viia väljaspool tootmisterritooriumi ammoniaagi kontsentratsioon alla kehtestatud sihtväärtust ja lõhnatase alla häiringutaseme.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Lasteaed asub vähem kui 1 km kaugusel. Kui mõõtmistega tuvastatakse, et ammoniaagi väärtus on üle lubatud normi, siis on võibolla hilja. KSH aruandes lk 34 on toodud, et juba väikeses kontsentratsioon põhjustab limaskestade ärritust.

Noeela Kulm (Kobras AS): Need kontsentratsioonid, põhjustavad limaskestade ärritust, on kordades ja kordades suuremad, kui kehtestatud sihtväärtus $8 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Need kontsentratsioonid, mis ulatuvad modelleerimise andmetel väljaspool tootmisterritooriumi, ei kujuta endast kuidagimoodi ohtu inimese tervisele. Sihtväärtus $8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ on kehtestatud tundlike samblike kaitseks.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Samblikele mõjub $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Noeela Kulm (Kobras AS): KSH aruandes on toodud, et need kontsentratsioonid, mis võiksid hakata avaldama kahjulikku mõju inimese tervisele, jäävad ca $200 \mu\text{g}/\text{m}^3$ kanti.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Aga miks siis on kehtestatud $8 \mu\text{g}/\text{m}^3$?

Noeela Kulm (Kobras AS): see ei ole kehtestatud inimese tervise kaitse huvides, vaid tundlike samblike kaitse huvides. Varasemalt oli ammoniaagil piirväärtus, nüüd on ammoniaagi osas nõuded muudetud leebemaks, nüüd on sihtväärtus. See on leebem. Kusjuures, kui ammoniaagi sihtväärtust ületatakse

väljaspool tootmisterritooriumi, siis ei saa see olla põhjus keskkonnakompleksloa mitte väljaandmiseks. Sihtväärtuse saavutamise poole tule püüelda. Kui tehakse vastav analüüs ja tõestatakse ning põhjendatakse, et antud käitise juures ei ole võimalik sihtväärtust saavutada, siis ka sellisel juhul on võimalik tegevust lubada.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Kuidas Peril lood lõhnakaebustega on?

Teele Nigola (Kobras AS): Mina uurisin Rosma kooliga seotud inimestelt selle teema kohta, et kas nemad on täheldanud halba lõhna. Rosma kool asub 500 m kaugusel Rosma kanalast. Nemad andsid mõista, et lõhnaga probleeme ei ole täheldatud. Kui teil on teistsuguseid argumente, siis andke teada. Linde on farmis 120 000. Seal on täpselt sama situatsioon nagu siin: Rosma kool jääb kagusse/lõunasse, põhja pool on kanala.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Kui tuuled on meie küla poole, siis kui palju päevas peame lõhna kannatama ja mis ajal?

Noeela Kulm (Kobras AS): Lõhna häiringutase esineb siis, kui on ületatud 15% aasta lõhnatundidest. Neid tunde ei saa võrdsustada üks-ühele aastas olevate tavatundidega. Peame täpselt välja selle selgitama. Parim võimalik tehnika on, et jääksime alla 15 % lõhnatundidest. Keegi ei ole väitnud, et vähemalt mõnel päeval aastal ümbritseval alal lõhna üldse ei esine, sellisel juhul ei saa sellist tootmist üldse mitte kuhugi teha. Üksikmajapidamisi on terve Eesti täis. Meie lähtusime parima lahenduse väljatöötamisel sellest, et jääksime alla 15% kehtestatud lõhnatundidest, mis on lõhna häiringutase. Seda ei ole võimalik saavutada, et üldse mitteringisugust haisu kusagil ei esine. Arvesse on võetud viimase kolme aasta tuulte kohta käivad andmed.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Kogukond on vastu, ongi kõik.

Valeria Litvinenko (Võru Vallavalitsus): Kirjalikult esitatud küsimustele tuleb vastus 30 päeva jooksul vastavalt seadusele.

Kodanik (nime ei õnnestunud tuvastada): Kulli farm on keset metsa ehitatud. Lätlased tahavad hiigelfarmi ehitada, neli aastat otsivad sobivat kohta, seni ei ole leidnud. Vana tellise tehas lammutati, tehke sinna.

Protokollis: Noeela Kulm (Kobras AS)